

24.04: Temat lekcji: Gospodarka XIX i XX w. – powtórzenie wiadomości

Na podstawie podręcznika: Robert Gucman, Historia i Społeczeństwo - Gospodarka, WSIP

1. Wymień i scharakteryzuj przyczyny wybuchu rewolucji przemysłowej w Wielkiej Brytanii. Przedstaw skutki rewolucji dla państwa brytyjskiego i dla świata.
2. Omów różnice między kapitalizmem wolnokonkurencyjnym a kapitalizmem monopolistycznym.
3. Przerysuj tabelę. Wstaw w nagłówkach rubryk nazwy czterech form organizacyjnych monopolu, a następnie uzupełnij tabelę odpowiednimi informacjami.

Rodzaj koncentracji (pionowa, pozioma)				
Forma własności firm wchodzących w skład monopolu				
Sposób działania monopolu				

4. Wskaż różnicę między poglądami socjalistów utopijnych i przedstawicieli socjalizmu naukowego w sprawie przejścia od kapitalizmu do socjalizmu.
5. Przeczytaj poniższy tekst źródłowy i na jego podstawie, oraz odwołując się do wiedzy własnej, wykonaj polecenia, które znajdują się pod tekstem.

Opis sytuacji w Indiach z 1877 r. autorstwa Brytyjczyka Johna Brighta

Nasze imperium indyjskie utworzone zostało przy pomocy takich samych metod jak większość wielkich imperiów, tzn. ambicji, przestępstwa i zaborczości. [...] Co się zaś tyczy dochodów, to otrzymujemy od Indii około 50 milionów funtów rocznie [...], w skład których wchodzi pokaźna suma otrzymywana od Chińczyków dzięki monopolowi na opium. [...] Pobieramy podatki gruntowe, cła wwozowe, opłaty stemplowe i niektóre inne opłaty [...], podatek od soli. Podatek ten jest niezwykle korzystny dla państwa, lecz niezwykle ciężki dla ludności, a dla biedoty jest wprost okrutny. Do pobierania go wysyłamy poborców do najbiedniejszej chałupy ogromnego imperium. Trzeba jednak pamiętać, że cała ta wielomilionowa ludność nie ma prawa głosu w swych własnych sprawach. Jest ona niema wobec władzy, która ją ujarzmiła.

Historia powszechna. Czasy nowożytne 1640-1870. Wybór tekstów źródłowych, cz. 4, Warszawa 1955, s. 344-346.

A. Scharakteryzuj poglądy Brighta na temat władztwa brytyjskiego w Indiach w 2. połowie XIX w.

B. Oceń, jak mają się tezy Brighta do lansowanej w Wielkiej Brytanii idei „brzemienia białego człowieka”.

6. Przeczytaj poniższy tekst i na jego podstawie, oraz odwołując się do wiedzy własnej, wykonaj polecenia.

Jednym z priorytetów polskiego października miało być odejście w gospodarce od radzieckiego modelu opartego na forsownej industrializacji, rozumianej prawie wyłącznie jako rozbudowa przemysłu ciężkiego, a zwrócenie się w stronę rozwoju produkcji dóbr konsumpcyjnych. Ponadto w rolnictwie zapowiedziano odejście od prób kolektywizacji polskiej wsi. Po negatywnej ocenie wykonania założeń planu sześcioletniego wzrost dochodu narodowego w stosunku do 1949 r. wynosił tylko 173% wobec zakładanych 212%, a ponadto nastąpiło załamanie dochodów realnych ludności, które zamiast planowanego wzrostu o 40% w stosunku do 1949 r. pozostały bez zmian. Nie tylko ze względów politycznych, ale przede wszystkim ekonomicznych konieczne stało się podjęcie decyzji o zmianie dotychczasowej strategii gospodarczej. Zadanie przygotowania tej strategii zlecono nowej instytucji, powołanej w 1957 r. - Radzie Ekonomicznej przy Radzie Ministrów [...], na czele której stanął O. Lange, znany polski ekonomista, przez wiele lat przebywający w USA. [...] W kolejnym, tym razem pięcioletnim planie gospodarczym (od tej pory wszystkie kolejne będą realizowane w cyklach pięcioletnich do końca PRL), były jednak widoczne zmiany w sposobie myślenia i w postulowanych celach strategicznych. Początkowym priorytetowym założeniem pierwszego planu pięcioletniego (1956-1960) było przyspieszenie konsumpcji i to zaproponowano w lipcu 1957 r. Sejmowi, który go przyjął i za najważniejsze zadanie uznał podniesienie stopy życiowej ludności. Pierwsze efekty tych zmian były pozytywne. Zlikwidowanie spółdzielni produkcyjnych na wsi pozwoliło szybko uzyskać wzrost produkcji rolnej, a dopuszczenie w ograniczonym zakresie sektora prywatnego w handlu, usługach i drobnej wytwórczości spowodowało szybki wzrost ich produkcji i obrotu towarowego. Nastąpiło wypełnienie sporej liczby dotychczasowych luk w podaży towarów na chłonnym rynku. Zmiana polityki gospodarczej miała jednak charakter tylko krótkookresowy. W całym bloku wschodnim pod koniec lat 50. przystąpiono do wznowienia polityki forsownej industrializacji. Taka dyrektywa dla krajów członkowskich RWPG została przyjęta na posiedzeniu Rady w Moskwie, gdzie zaakceptowano tezę Chruszczowa o rozpoczęciu pokojowego współzawodnictwa z Zachodem na polu gospodarczym. Dla krajów całego bloku celem miało być przejście od budowy socjalizmu do stworzenia podstaw ustroju komunistycznego. Ponieważ za obszar współzawodnictwa wybrano w ZSRR kosztochłonne badania kosmosu i ściśle z tym związaną modernizację potencjału wojskowego oraz zagospodarowanie obszarów Azji Środkowej i Syberii, oznaczało to dla innych państw komunistycznych ponowny nacisk na rozbudowę energetyki i przemysłu ciężkiego. W polskim planie gospodarczym pierwsza korekta nastąpiła już jesienią 1958 r., kiedy w październiku, na XII plenum KC PZPR, zapowiedziano podniesienie nakładów inwestycyjnych na hutnictwo i przemysł maszynowy.

Trend ten utrzymano i w kolejnym planie pięcioletnim (1961-1965), którego założenia przyjęto na III zjeździe PZPR w 1959 r. Zaakceptowano w nim, mimo pojawiających się już pierwszych niepokojących objawów powstającej nierównowagi na rynku produktów spożywczych (w 1959 przyspieszała je panująca susza), ponowny wzrost akumulacji. Braki na rynku towarów spożywczych pogłębiały się od tej pory, spotęgowane ponowną suszą w 1962 r. i narastającym deficytem zbóż, tylko częściowo wyrównywanego importem. Wobec tego i założenia drugiego planu pięcioletniego, tym razem pod naciskiem sytuacji wewnętrznej, trzeba było skorygować i w 1963 r. podjęto decyzję o przesunięciu części nakładów przeznaczonych na inwestycje na uzupełnienie zaopatrzenia w towary spożywcze i produkcję dóbr konsumpcyjnych.

R. Kaczmarek, Historia Polski 1914-1989, Warszawa 2010, s. 683-685.

A. Scharakteryzuj gospodarkę polską w latach 1945-1956, a następnie wskaż przyczyny niepowodzeń ekonomicznych Polski w tym okresie.

B. Opisz zmiany gospodarcze postulowane po 1956 r. w Polsce.

C. Rozstrzygnij, czy gospodarka PRL funkcjonowała w korelacji z gospodarkami ZSRR i innych państw rządzonych przez komunistów. Uzasadnij odpowiedź.

7. Przeczytaj tekst Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i na jego podstawie, oraz odwołując się do wiedzy pozaźródłowej, wykonaj polecenia.

KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia Art. 20. 2 kwietnia 1997 r.

Społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 21.

1. Rzeczpospolita Polska chroni własność i prawo dziedziczenia.
2. Wywłaszczenie jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy jest dokonywane na cele publiczne i za słusznym odszkodowaniem.

Art. 22.

Ograniczenie wolności działalności gospodarczej jest dopuszczalne tylko w drodze ustawy i tylko ze względu na ważny interes publiczny.

Art. 23.

Podstawą ustroju rolnego państwa jest gospodarstwo rodzinne. Zasada ta nie narusza postanowień art. 21 i art. 22.

Art. 24.

Praca znajduje się pod ochroną Rzeczypospolitej Polskiej. Państwo sprawuje nadzór nad warunkami wykonywania pracy.

A. Powiedz, do jakiego typu źródeł można zaliczyć powyższy tekst.

B. Wskaż w konstytucji i skomentuj podstawowe zasady, według których funkcjonuje gospodarka